Medlemsbladet

Uppsala Senioruniversitet Årgång 43 nr 1 Januari 2021

Filmade föreläsningar på gott och ont 3
Tisdagsföreläsare 4
Föreläsningsserier 5–9
Höstens digitala studiecirklar, enkätsvar 10

Medlemsbladet

Medlemsinformation för Uppsala Senioruniversitet. Utkommer med fem nummer per år.
Ansvarig utgivare: Per Olof Osterman
Redaktion:
Frederic Öberg (ordförande), Inger Hammer, Annika Lundmark, Barbro Nilsson Garbergs (layout) Maivor Sjölund, Kristina Söderlind Rutberg, och Maria Wold-Troell (layout).
usu-redaktionen@googlegroups.com
Tryckeri: Wikströms Tryckeri AB, Uppsala
ISSN: 1651-0445

Omslag
Det ljusnar, foto Inger Hammer

Uppsala Senioruniversitet
Org nr 81 76 02-4969
Ordförande: Per Olof Osterman

Sekretariat
Adress: Bergsbrunnagatan 1
753 23 Uppsala
Telefon: 018-24 35 01
Öppettider: Tillfälligt stängt
E-post: usu@usu.se
Malin Åkerblom, ordförande
018-32 07 34 (hem)

USU:s årsavgift
För att delta i USU:s aktiviteter måste du ha betalat årsavgiften 250 kronor. Den betalas mot faktura som kommer i november och avgiften gäller följande kalenderår.

Meddela adressändring!
Ändra e-post, annan adress och telefonnummer under Mina sidor på vår webbplats eller meddela expeditionen så får du den information som du ska ha.
www.usu.se

Nästa nummer 2 2021
Årsmöteshandlingar med mera utkommer 8 mars 2021, via mejl eller post.
Nummer 3 utkommer 30 april
Manusstopp 20 mars

Uppsala Senioruniversitet

Folkuniversitetet

Senioruniversitetet i samverkan med Folkuniversitetet/Kursverksamheten vid Uppsala universitet

Den vår de svaga kalla höst – och nu omtag!

Raden i Karlfeldts dikt Höstens vår inbjuder till reflektion. Få har nog upplevt den gångna hösten som vårlikt löftesrik och positiv. Pandemin med ökad smittspridning har skapat oro och tvingat oss att avstå från normalt umgänge med familj, släktingar och vänner och från aktiviteter som vi brukar ägna oss åt. Uppsala Senioruniversitet stoppade ett antal aktiviteter i malpåse.

Men allt var inte mörker. Genomslaget för digitala lösningar med cirklar på distans och många filmade serier var stort. Höstens program var mest omfattande bland senioruniversitetens program. Digital undervisning har möjliggjort att mer än 400 medlemmar vid vårt senioruniversitet kunde fortsätta sina cirklar under hösten. Enkäter som besvarats av deltagare och cirkelledare tyder på att cirklarna fungerat över förväntan, se särskild artikel på sidan 10! Medlemmar har kunnat höja sin digitala kompetens.

Vårt filmteam och de duktiga teknikerna vid Missionskyrkan har hittat nya flexibla sätt att filma föreläsningar på. Föreläsningar har filmats med föreläsare och ett begränsat antal åhörare på plats, med åhörare på plats men föreläsaren på Zoom och projicerad bild på väggen eller utan åhörare med föreläsaren på Zoom och där serieansvarig filmats i kyrksalen eller medverkat på Zoom. Och nästan alla filmer har haft hög kvalitet! Allt detta har medfört att endast enstaka föreläsningar behövt ställas in.

Vårens programupplägg motsvarar den gångna höstens med filmade föreläsningsserier där förhoppningsvis åhörare också får vara på plats och med cirklar på distans. Några cirklar kommer dock att erbjudas och genomföras i lokal om pandemin tillåter. Jag hoppas att ännu fler medlemmar tagit chansen att lära sig de nya teknikerna för att kunna delta i vårens program. Annars kan många av oss hjälpa till! Höstens positiva erfarenheter tar vi med oss och nu tar vi nya tag!

Per Olof Osterman, ordförande

TISDAGSFÖRELÄSNINGAR

Tisdagsföreläsningarna är tillgängliga för de medlemmar som har betalt årsavgiften och anmält sig. De filmas så att Senioruniversitetets medlemmar kan titta på dem på www.usu.se under två veckor efter respektive föreläsningstillfälle. Samtliga föreläsningar hålls i Missionskyrkan, S:t Olofsgatan 40. Restriktioner p.g.a. pandemin kan medföra att ingen publik tillåts. Kontrollera på webbplatsen www.usu.se om du är osäker.

Datum	Föredragstitel	Föreläsare
26 jan.	Utarmning av biologisk mångfald – vad betyder det för människans överlevnad?	Torbjörn Ebenhard
09 febr.	Vatten-, ång- och vinddrivna sågar. Viktiga steg mot Sveriges industrialisering.	Mats Nylinder
23 febr.	När isen smälter – utmaningar för miljö och människa.	Gunhild Rosqvist
09 mars	Antibiotika – i tjänst och otjänst hos djur och människor.	Alexandra Waluszewski
16 mars OBS datum	Gud bevare oss för religion. Kristen och muslimsk sekularitet.	David Thurfjell
06 april	Integrationen i Södertälje efter högt flyktingmottagande.	Boel Godner

Filmade föreläsningar på gott och ont

De flesta som under hösten följt någon av Senioruniversitetets föreläsningsserier har varit hänvisade till en filmad version. Redan före pandemin hade USU teknisk filmutrustning och ett utbud av filmade föreläsningar. Den erfarenheten har nu varit en enorm fördel i förhållande till många andra senioruniversitet i landet. USU har kunnat erbjuda föreläsningsserier i en omfattning som annars inte varit möjlig. Men vad säger medlemmarna? Hur har filmerna fungerat?

En sak är att följa sin agenda, där tider och platser för föreläsningarna är bestämda sedan lång tid tillbaka. En helt annan sak att själv kunna välja när man vill ta del av dem. Det borde vara en fördel kan man tycka, men det kräver att man är disciplinerad. Ett sätt som hjälpt en del medlemmar är att planera in en speciell dag för att titta på filmerna.

– Det är lätt att skjuta upp tillfället, när man ska titta på föreläsningen och plötsligt är det för sent. Jag har missat två av tre föreläsningar eftersom jag inte har några fungerande rutiner. Jag måste skaffa en bättre struktur, säger Annika Lundmark, som följer serien *Levande jazzhistoria.*

Det finns medlemmar som ännu inte är så bekväma med att använda datorer för att följa de filmade föreläsningsserierna. Det kan säkert hindra många från att anmäla sig.

– Det var lite knöligt innan jag förstod hur man skulle göra, men nu går det jättebra, säger Karin Nilsson. Jag har dessutom fått hjälp att se filmerna på min tv-skärm.

Visst föredrar jag att sitta med andra människor i föreläsningssalen, men filmerna är ett riktigt bra alternativ i den tid vi lever. Nu följer jag bara serien *Evert Taubes universum,* men till våren kommer jag verkligen att anmäla mig till flera serier, säger hon.

Vilken skillnad blir det för upplevelsen att se föreläsningen filmad?

– Speciellt i min egen föreläsningsserie *Nedslag i konsten* har jag konstaterat att bilder på konstverken blir mycket tydligare och att man uppfattar detaljer bättre i den filmade versionen än när bilderna projiceras i föreläsningslokalen, säger Carola Hermelin. Jag har också hört från deltagare att de uppskattar möjligheten att pausa filmen, för att titta närmare eller för att hinna göra anteckningar.

Carola Hermelin följer tre filmade föreläsningsserier och tycker det fungerar bra, även om en föreläsning i en lokal fylld av publik är något helt annat.

– Det blir en föreställning. Det finns en dynamik mellan föreläsare och publik som man inte ska underskatta. Med publiken närvarande blir det också interaktivitet med föreläsaren, inte minst i den avslutande frågestunden. Filmen blir ju en envägskommunikation.

Förhoppningsvis kan vi inom en snar framtid välja vilka serier vi vill ta del av på plats i en social samvaro och vilka vi föredrar att följa hemma på kammaren framför en dataskärm. Det är ju bra, när det finns alternativ!

Inger Hammer

Se en filmad föreläsning på dator

1. Logga in på MINA SIDOR
2. Klicka på länken Hantera filmer till vänster.
3. Kontrollera filmernas datum till höger, de ligger bara 14 dagar som regel.
4. Markera den film som du vill se, välj den filmade versionen. Klicka.
5. När bilden kommit fram, klicka på pilen.
6. Pausa genom att klicka på stoppsymbolen.

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE

Uppsala Senioruniversitets årsmöte hålls fredagen 26 mars 2021 kl. 13.00 i Kyrksalen, Missionskyrkan.

Ärenden enligt stadgarna.

Motioner som medlemmarna önskar få behandlade på årsmötet ska vara styrelsen tillhanda senast 1 februari 2021.

Motioner skickas till USU:s expedition, Bergsbrunnagatan 1, 753 23 Uppsala

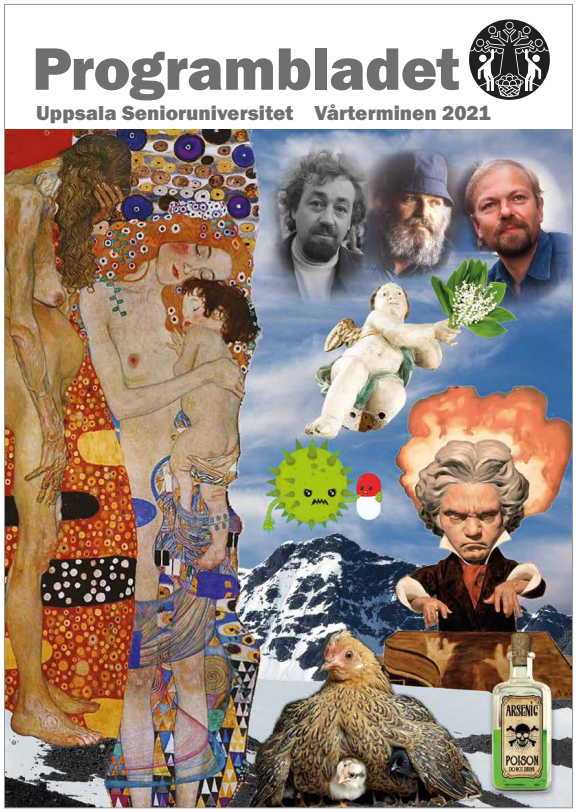

Programbladet innehåller alla tisdagsföreläsningar, serier och studiecirklar planerade under VT 2021. Resor och studiebesök presenteras i Medlemsblad nr 2 2021.

Vatten-, vind-, och ångdrivna sågar – ett led i industrialiseringen av Sverige.

Skogen har genom alla tider inverkat på vår kultur och våra liv. Vikingaskeppen byggdes av täljbräder, Vasaskeppet av kransågat virke och våra hus och lador av virke från vattensågar, ångsågar och vädersågar.

En gång i tiden uppfördes vattensågar för husbehov varhelst det fanns ett vattendrag. Man sågade ofta dygnet runt när vårfloden gav tillräckligt med vatten. Bäckar och åar dämdes. Mats Nylinder, professor emeritus i virkeslära berättar om sin och forskningsingenjören Hans Fryks inventeringar av gamla sågverk från Skåne till Lappland.

– Vi har träffat många entusiastiska män och kvinnor som bidragit med kunskap och guidningar. Många av de besökta sågverken är idag vid liv tack vare hembygdsföreningar och ofta tack vare en enskild, driftig person. Vi har lärt oss mycket om vad som en gång pågick i vårt land.

Uppskattningsvis har det byggts mer än 10 000 vattendrivna sågverk i Sverige. I mitten på 1800-talet fanns det fortfarande cirka 5 000 vattendrivna sågar och drygt 50 ångsågar i Sverige.

Gunnar Sedvallson

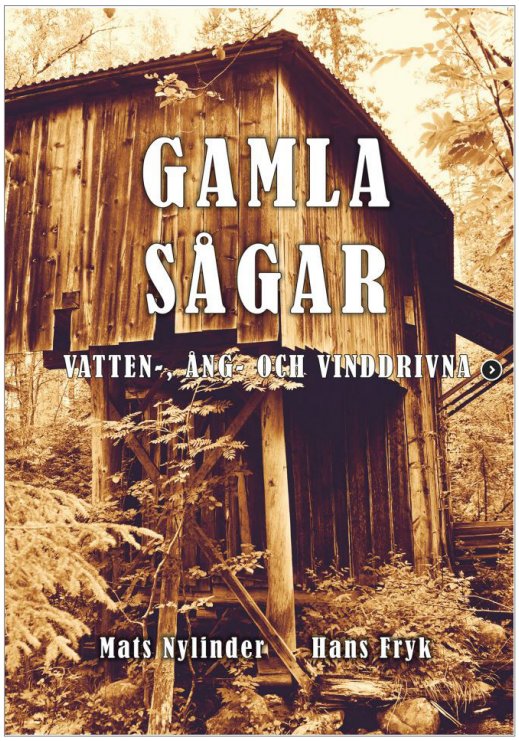

Vatten-, ång- och vinddrivna sågar. Viktiga steg mot Sveriges industrialisering.

Mats Nylinder håller sin föreläsning 9 februari 13.15–14.30 i Missionskyrkan. Föreläsningen filmas. Anmälan krävs för att närvara.

Antibiotikaresistens – en växande katastrof

Modern djurhållning är mycket långt från en Sörgårdsidyll. I stora delar av världen hanteras djur som används för att producera mat på ett sätt som stressar dem, till exempel genom transporter av unga djur mellan specialiserade anläggningar och av begränsat utrymme för varje djur.

Antibiotika används både för att förebygga och behandla djurens sjukdomar, vilka ofta är produktionsrelaterade. I många länder ges antibiotika rutinmässigt via djurens mat eller foder. Så kallade produktionsdjur står för 2/3 av världens antibiotikakonsumtion.

All antibiotikaanvändning driver utvecklingen av resistenta bakterier och det är därför viktigt att antibiotika används på strikt medicinska grunder till människor och djur. Resistenta bakterier är ett växande problem i sjukvården och dödar alltfler människor.

I Norden, med Sverige som pionjär, har det under de senaste decennierna bedrivits ett kontinuerligt arbete med att utveckla produktionsmetoder som kan kompensera för rutinmässig antibiotikaanvändning. Sverige har också EUs lägsta konsumtion av antibiotika för produktionsdjur. Vilka drivkrafter ligger bakom denna utveckling – och vem bär kostnaderna?

Alexandra Waluszewski, som håller föredraget på detta tema, är professor vid Ekonomisk-historiska institutionen vid Uppsala universitet och även knuten till Uppsala Antibiotika Centrum, UAC. Hennes forskning rör teknisk utveckling, industriell förnyelse och innovation, vilket hon studerat inom en rad olika fält. Under senare år har hon, förutom att undersöka antibiotikans roll som ekonomisk resurs i djurhållning, också deltagit i ett antal projekt rörande de utmaningar utveckling av nya antibiotika står inför.

Maria Wold-Troell

Foto privat

Antibiotika – i tjänst och otjänst hos djur och människor

Alexandra Waluszewski håller sin föreläsning 9 mars 13.15–14.30 i Missionskyrkan. Föreläsningen filmas. Anmälan krävs för att närvara.

Den virtuella vården – värden och vådor

Under vårterminen finns en möjlighet för oss USU-medlemmar att få en överblick över den virtuella vården genom föreläsningsserien *Den virtuella vården – värden och vådor. Om AI och IT inom vården.*

Inom detta område sker en snabb utveckling. Ansvariga för serien är Anne-Marie Pernulf och Jan Stålhammar. De har också varit ansvariga för den mycket uppskattade medicinska serien om *Farsoter ur medicinskt, historiskt och kulturhistoriskt perspektiv* under 2020. Vi fick ett samtal via Zoom med dem om tankarna bakom den nya medicinska serien.

Om AI och IT i vården

Mötet mellan läkaren och patienten är grunden för en behandling av patientens besvär. Det gäller för läkaren att vinna patientens förtroende, för att få så bra information som möjligt. Förutom genom det medicinska samtalet använder läkaren även andra hjälpmedel.

Informationsteknik (IT) och Artificiell intelligens (AI) har blivit ett allt vanligare inslag i vår vardag, och även inom vården. I denna serie belyses såväl avancerad medicinsk visualisering som lösningar inom glesbygdsmedicinen, distansarbete, digital kirurgträning och hur en vårdrobot fungerar och upplevs. Men också ökad patientmakt, ”den pålästa patienten”, e-hälsa i övrigt, samt de etiska aspekterna med integritetshot samt möjligheter med digitala journaler tas upp.

Positiva värden

Sedan länge finns det tolkningsprogram för EKG som stöd för läkarens bedömning. Under senare år har avancerade IT-program utvecklats inom många områden, som stöd för bildanalys av t.ex. kontraströntgen vid stroke eller analys av mikroskopiska preparat vid cancerdiagnostik.

Även vid operationer kan AI och IT komma till användning. Ett exempel är robotstyrd kirurgi vid prostatabehandling, som möjliggör avancerade ingrepp med hög precision genom s.k. titthålsteknik.

Ännu ett tillämpningsområde är telemedicin vilket kan innebära att kontrollbesök hos läkare kan ske utan långa resor, att resultat från en undersökning, t.ex. ett EKG eller blodprover tagna vid en vårdcentral i glesbygd, kan vidarebefordras till ett större sjukhus och där granskas av en specialist.

Negativa vådor

De nya teknikerna kräver naturligtvis utbildning av vårdpersonal, vilket tar tid och resurser från angelägna vårdbehov. Men på sikt är syftet förstås att öka kvalitet och effektivitet i vården.

Självfallet kan den nya tekniken verka lite skrämmande för många människor, kanske särskilt för äldre. En av föreläsarna uttrycker i en presentation på nätet att det är större skillnader mellan olika 80-åringar än mellan olika 40-åringar! Till detta måste vårdpersonal ta berättigad hänsyn!

Vid all ny teknik är det viktigt att analysera och diskutera konsekvenser av den. Exempel på sådana kan vara integritetsproblem med att den enskilda patientjournalen kan göras åtkomlig på nätet, eller att data från olika register kan ställas samman på ett för individen integritetskränkande och utlämnande sätt.

Slutord

Coronaepidemin har medfört svåra lidanden för många människor. Men epidemin har också medfört att nya tekniker som kan skydda patienter utvecklas på många IT-områden, t.ex. distansdiagnostik och distanskirurgi.

Gunnar Sedvallson och Annika Lundmark

Artificiell intelligens (AI) eller maskinintelligens är förmågan hos datorprogram och robotar att efterlikna människors och andra djurs naturliga intelligens, främst kognitiva funktioner såsom förmåga att lära sig saker av tidigare erfarenheter, förstå naturligt språk, lösa problem, planera en sekvens av handlingar och att generalisera. (Wikipedia).

Informationsteknik (IT)
är ett samlingsbegrepp för de möjligheter som skapats genom framsteg inom datateknik och telekommunikation.

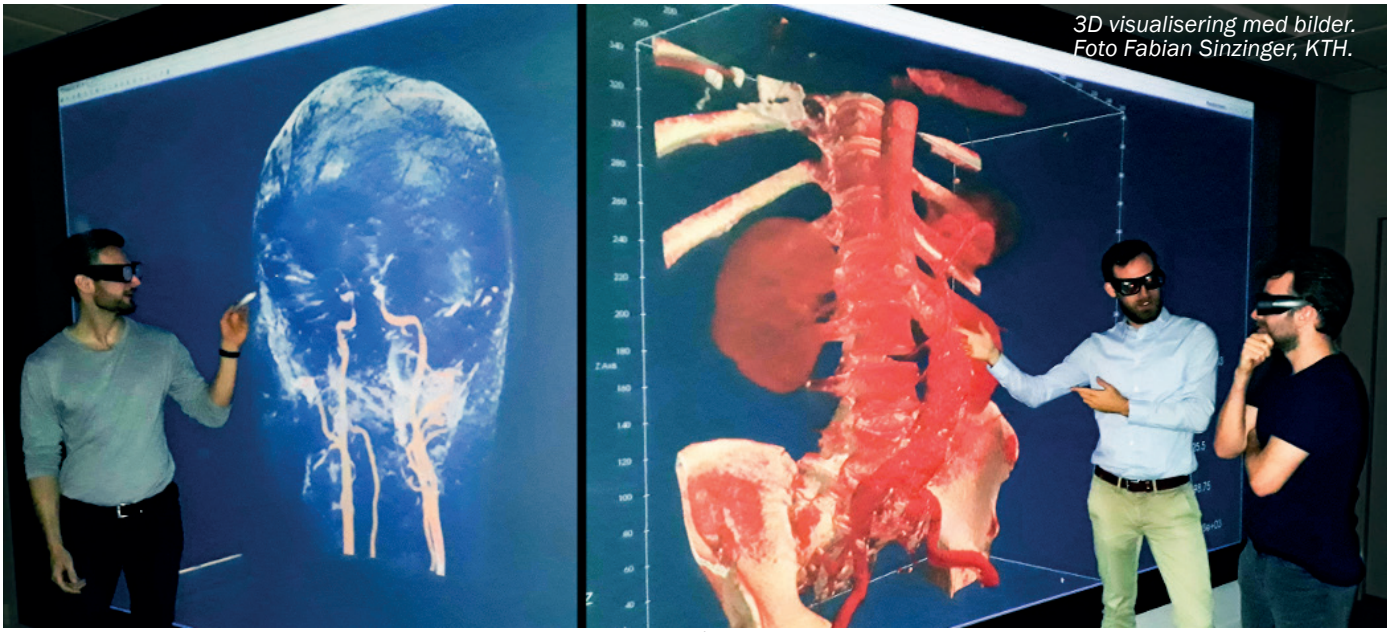

3D visualisering med bilder. Foto Fabian Sinzinger, KTH.

Kriser i vår omvärld

Vårens föreläsningsserie *Tillståndet i världen* handlar om förändringar och omdanande processer i vår omvärld. Vad händer med demokrati, ekonomi, fred, klimat och folkhälsa? Ansvarig för serien är Lars Nilsson, före detta chefredaktör vid UNT.

Serien startar i vårt närområde med Belarus och de omfattande demonstrationerna efter ett val som inte uppfattas som legitimt. **Li Bennich-Björkman,** professor i vältalighet och statskunskap ska tala om *Belarus – den sista Sovjetstaten?* Hon har forskat på motståndet i de intellektuella och konstnärliga kretsarna i Estland, Lettland, Litauen och Ukraina under Sovjettiden, och hur det påverkat övergången till demokrati. Analyserna bygger på intervjuer med medborgare i respektive land.

Krisernas EU. Vad händer med EU, dess förmåga att förhandla och besluta i frågor som kan främja utvecklingen i EU och de enskilda länderna? Brexit, Corona och flyktingströmmar har ställt EU:s förmåga på prov. **Göran von Sydow**, chef för Svenska institutet för Europapolitiska studier (Sieps) blir vår föreläsare. Sieps är en statlig myndighet med uppdrag att belysa aktuella Europapolitiska frågor genom analyser, rapporter och seminarier, tillgängliga för aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige och i EU. Som forskare har han ägnat sig åt EU:s politiska system, EU-kritiska partier, demokrati- och författningsfrågor och svensk europapolitik.

Premiärminister Modi och den indiska hindunationalismen. **Sten Widmalm,** professor i statskunskap, har ägnat en stor del av sin forskning åt demokratisk utveckling, decentralisering, korruption, konfliktlösning och krishantering i länder som Indien, Pakistan, Bangladesh, Uganda.

Ekonomin efter pandemin är nästa mycket aktuella ämne. **Lars Magnusson,** professor i ekonomisk historia kommer att ge oss sin bild av detta, en genomgång med kristallkula. Ett av hans huvudområden är normer och idéer om ekonomi och utveckling i Sverige och Europa ur ett historiskt perspektiv. Hur ser världens ekonomi ut den dag pandemin äntligen tar slut? Ingen vet.

FN-organet World Food Programme – kampen mot hunger och konflikt fick Nobels fredspris 2020. **Annelie Börjesson,** ordförande i Svenska FN-förbundet, kommer att ge oss en rapport om arbetet inom programmet och var behoven är som störst.

Klimatrelaterade säkerhetsrisker och internationellt samarbete kommer att belysas sist i föreläsningsserien. **Niklas Bremberg,** forskare knuten till bland annat Sipri och Utrikespolitiska institutet, ska fördjupa sig i hur den växande mänskligheten ska kunna hantera förändringen av jordens klimat och återkommande pandemier. Hur påverkas till synes stabila stater när klimatet ändras, när livsbetingelserna försämras? Hur kan tillit till nationella och internationella institutioner utvecklas? Hur undvika konflikter?

Maivor Sjölund

Li Bennich-Björkman Bild Dialogos förlag

Göran von Sydow
Foto Anders Wiklund

Sten Widmalm.
Foto Tomas Lundin, UNT

Annelie Börjesson.
Källa UNA Sweden

Niklas Bremberg
Foto Alex Hinchcliffe

Lars Magnusson
Källa Dialogos förlag

Lär känna van Beethoven

Ludwig van Beethoven, vars 250-åriga födelsedag vi firade 2020, föresatte sig att efterlämna verk som eftervärlden inte skulle glömma. Han lyckades, och är en av de mest spelade kompositörerna.

Hans kompositioner spänner över alla områden från pianomusik till symfonier, opera och oratorieverk. Otaliga borgardöttrar har klinkat Für Elise som ett led i uppfostran, Strindberg och hans illustra vänner har roat sig med hans stråkkvartetter. På världens konserthus har de stora symfonierna dånat och EU har anammat körstycket An die Freude ur den nionde symfonin för att ingjuta entusiasm för unionstanken.

Ludwig föddes i en familj med musikaliska anor. Redan farfar Ludwig var kurfurstlig kapellmästare i Bonn och fadern, tyvärr försupen, sjöng tenor och spelade diverse instrument i kapellet. Han uppmärksammades redan som musikaliskt underbarn, undervisades av framstående lärare och förkovrade sig snabbt. Han blev en skicklig pianist och spelade altfiol i faderns kapell. När han var tretton år trycktes hans första kompositioner och han anställdes som 2:e hovorganist. Som sjuttonåring fick han spela upp för Mozart, som yttrade sig profetiskt om hans framtid. Några år senare flyttade han till Wien och studerade för bland andra Joseph Haydn. Han var snart känd som pianovirtuos, vilket syns i hans pianostämmor.

Ur hans penna strömmade sonater, kvartetter och symfonier. Redan efter sin andra symfoni jämfördes han med Mozart och Haydn, och hans musik ljöd i samma wienklassicistiska stil. Ganska snart utvecklade han sitt komponerande till en helt ny stil och blev alltmer beundrad och ifrågasatt för sin djärva genialitet.

År 1809 kallades han till kapellmästare i Kassel, men en skara sponsorer, bland dem ärkehertig Rudolf, samlade ihop till en livränta så att han kunde bli kvar i Wien. Vid Wienkongressen 1814 stod han på höjden av sin karriär och ”höll audiens för furstar”, som han själv skämtade om.

Men snart drog han sig tillbaka för att ägna sig åt komponerandet och att vara förmyndare åt sin ohängde brorson, vilket var både sorgesamt och dyrt. Det största bekymret var hans tilltagande dövhet, som gjorde det allt svårare att framträda. Men han fortsatte komponerandet med oförminskad energi. Det sägs att han frigjorde sin skaparkraft genom att inte påverkas av andras musik, och sin egen hade han inne i huvudet. Framför allt hans

Porträtt 1820 av Joseph Karl Stieler. Källa Wikipedia.

sista kammarmusik var unik och långt före sin tid. Den kräver mycket av sina lyssnare även i dag.

Totalt komponerade han nio symfonier, elva konsertverk, verk för solist och orkester, 19 övriga orkesterverk, en opera *Fidelio,* körverk, musik till balett och skådespel, konsertarior, sånger, 32 pianosonater och oräkneliga mängder kammarmusik där stråkkvartetterna intar en särställning. Han har också bearbetat folkmusik från Tyskland, Irland, England, Skottland och Wales, dessutom skrivit kanon och övrig vokalmusik. Själv höll han sin stora *Missa Solemnis* och den nionde symfonin som sina bästa verk.

Under sina femtiosju levnadsår hann Beethoven utveckla den klassiska konstmusiken till något helt nytt, romantiken, som kunde fortsätta att utvecklas av senare kompositörer som Johannes Brahms. Många av hans stycken är lättspelade, har älskats av generationer och spelats i hemmen långt innan vår moderna teknik bjuder oss på professionellt framförd musik dygnet runt, varhelst vi befinner oss.

Beethoven gifte sig aldrig men hade flera förhållanden, bland annat med en elev, grevinnan Giulietta Guicciardi som han tillägnade Månskenssonaten. Där fanns också en gåtfull okänd kvinna, till vilken han adresserade ett berömt brev ”an die ferne Geliebte”. Beethoven är begravd på Zentralfriedhof i Wien.

Under våren har vi förmånen att kunna delta i serien *Beethoven 250 år* om åtta filmade föreläsningar à 50 minuter. Föreläsare är musikvetare och musikjournalist **Måns Tengnér.** Vi ser fram emot att fördjupa oss och lära oss förstå mer under kvalificerad ledning.

Maria Wold-Troell

Gustav Klimt (1862–1918)

I serien *Nedslag i Konsten* kommer Andrea Kollnitz, docent i konstvetenskap, att hålla föredraget Skönhet och modernitet. Perspektiv på Gustav Klimts porträttkonst den 9 april i Missionskyrkan. Andrea kommer från Wien och är väl insatt i österrikiskt mode och kultur.

När man ser Gustav Klimts dekorativa målningar blir man inte förvånad över att hans far var guldgravör i en förort till Wien. Ytterligare två av de sju syskonen blev konstnärer.

Gustav tänktes gå i faderns fotspår men fick möjlighet att studera på ett stipendium vid Österrikes motsvarighet till Konstfack 1876–1883. Därefter bildade han, målaren och skulptören Franz Matsch och brodern Ernst firman Bröderna Klimt. De utförde en rad prestigefyllda tak- och väggmålningar i Wien. Under slutet av 1890-talet tillbringade han somrarna vid sjön Attersee och i samband med det tillkom många av hans landskapsmålningar.

Gustav Klimt grundade Wiener Sezession 1897 tillsammans med andra konstnärer som protest mot den rådande konservatismen inom konstakademin. Han blev dess förste ordförande. Syftet var att höja nivån på konst och konsthantverk. Wiener Sezession blev känt för sina utställningar och introducerade fransk impressionism i Wien. Den 14:e utställningen tillägnades Ludwig van Beethoven och blev särskilt uppmärksammad. En staty av kompositören stod mitt i lokalen omgärdad av en fris målad av Gustav Klimt.

En annan sammanslutning var Wiener Werkstätte, ett konstnärskollektiv som blev en grundpelare i jugendrörelsen. Förebilden var Arts and Craftsrörelsen i England. Wiener Werkstätte producerade vardagsföremål, smycken och möbler. Man kunde också leverera hela inredningar. Konceptet var så framgångsrikt att försäljningsställen öppnades i New York, Berlin och Zürich. En av grundarna, arkitekten Josef Hoffmann engagerade Gustav Klimt som skapade förlagorna till en mosaikfris i Palais Stoclet i Bryssel som blivit mycket uppmärksammad.

1903 reste han till Ravenna i Italien där han såg de gyllene bysantinska mosaikerna i San Vitalekyrkan. Nu inleddes hans ”gyllene period” med hans mest kända konstverk som *Porträtt av Adele Bloch-Bauer I* (1907) och *Kyssen* (1908). Nu skapar han den konst som han är mest känd för: ytor täckta av mönster och ornament, ofta i guld eller silver, i kontrast mot bildens figurativa gestalter, mest kvinnor. Bilderna är ofta erotiska och så sensuella att de väckte skandal i konservativa kretsar. Han var oerhört produktiv och var en central och inspirerande ledargestalt i den Wienska expressionismen.

Han föreslogs fyra gånger som professor vid konstakademin men ansökan avslogs varje gång. Men 1917 blev han akademins hedersmedlem. Han mottog också utmärkelser, främst en guldmedalj vid världsutställningen i Paris 1900. Hans verk finns på stora museer över hela världen: landskap, porträtt, mytologiska och bibliska motiv.

Gustav Klimt hade många älskarinnor och sammanlagt sju barn (födda 1899–1915) med fyra olika mödrar, men gifte sig aldrig. Hans livskamrat och musa var Emilie Flöge, en bohemisk, frigjord kvinna som drev Wiens förnämsta couturebutik. Kanske är det par som avbildas i Kyssen Emilie och Gustav.

I februari 1918 avled Gustav Klimt i sviterna av ett slaganfall. Han är begravd i Hietzing nära slottet Schönbrunn i Wien.

Maria Wold-Troell

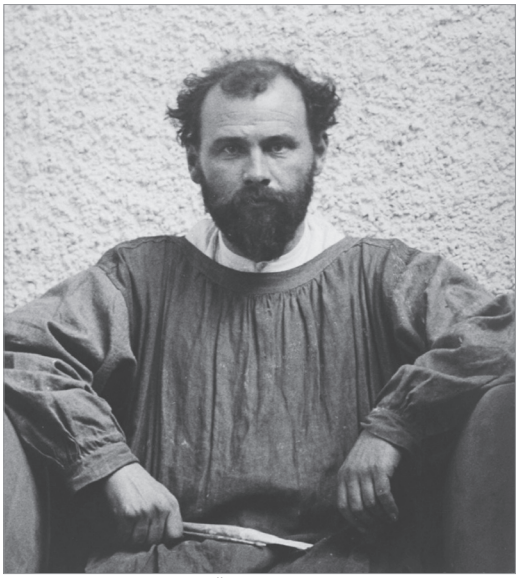

Gustav Klimt 1902. Österrikes nationalbibliotek.

Porträtt av Adele Bloch-Bauer I. Källa Wikipedia.

Porträtt av Emilie Flöge. Källa Wikipedia.

Tre vispoeter som bidrog till visans renässans

Under våren kommer Johanna Broman Åkesson att erbjuda en ny lockande föreläsningsserie *Olle, Beppe och Cornelis – i den svenska visrenässansen*

Johanna är fil.dr i musikvetenskap och studerar musik som ett kulturfenomen. Hon beskriver på sin hemsida sig själv som akademisk vilde och uttrycker sina ambitioner som föreläsare på följande sätt: ”Jag vill ge liv åt historien och väcka tankar och nyfikenhet hos dem som lyssnar. Därför försöker jag utforma mina föredrag på ett omväxlande och genreöverskridande sätt. Jag gör resor genom skilda epoker och kulturmiljöer och belyser historien via olika ’röster’ med bilder, texter och klingande musikexempel. Min intention är att fånga tidsandan men också det tidlösa och allmänmänskliga. Humor och glädje tar jag på allvar.”

Ämnet för de sex föreläsningstillfällena är Olle Adolphsson, Beppe Wolgers och Cornelis Vreeswijk. Jag fick möjlighet att intervjua Johanna per telefon om den kommande serien. Seriens rubrik antyder att de tre vispoeterna står för en verklig pånyttfödelse av den svenska vistraditionen under 1950- och 60-talen. En gemensam nämnare för Beppe, Olle och Cornelis är Evert Taube, men var och en av dem är individualist och har sin egen stil. När man läser deras biografier framgår att alla tre levde ett intensivt liv och dog i förtid.

Johannas första föreläsning ger en bild av Olles och Beppes samarbete under 1950-talet. Beppe stod för texten och Olle för musiken i bland annat *Mitt eget land, Okända djur* och *Det gåtfulla folket.*

Beppe Wolgers minns vi kanske mest för alla TV-program han producerade, bland annat *Beppes godnattstund* där Beppe sitter med nattmössa och pratar med sina dockor Gäspan, Kraman och Busan med flera. För att inte tala om Pippi Långstrumps pappa i filmerna om Pippi. Beppe var enormt produktiv; han skrev diktsamlingar, prosaböcker, barnböcker och kanske tusen sångtexter förutom alla tv-produktioner.

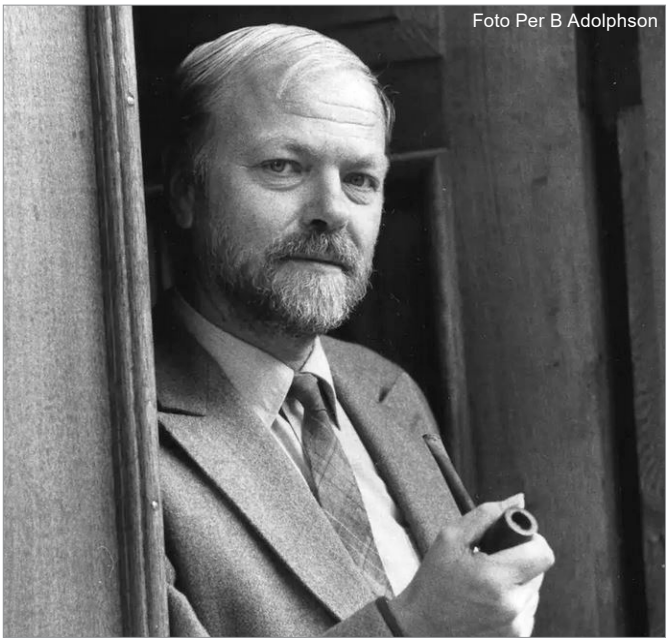
Foto Per B Adolphson

Cornelis var impulsiv, äventyrlig och bohemisk. Han slog igenom med dunder och brak 1964 med LP-skivan *Ballader och oförskämdheter* med bland annat *Balladen om Fredrik åkare* och *Ballad på en soptipp* och blev snabbt en folkkär estradör. Han har skrivit och komponerat mer än 500 visor. Flera av dem har funnits i allsångshäften, till exempel *Brevet från kolonin* och *Jag hade en gång en båt.* Många av Cornelis sånger handlar om kvinnor (Felicia, Linnea, Fatumeh med flera). Andra visor har ett politiskt, samhällskritiskt budskap, Cornelis värnade om de svaga och utsatta i samhället. På Cornelis dödsdag den 12 november har det i ett antal år arrangerats en minneskonsert i Katarina kyrka med artister som kan skapa ”Cornelis-stämning”. Konserten avslutas alltid med *I natt jag drömde ...*

Olle Adolphson var till skillnad mot Cornelis ingen rubrikernas man, även om han var en färgstark person och firad kabaréartist. Han har också komponerat och skrivit många visor, den mest kända är *Trubbel* som väl kan ses som en illustration av hans eget privata något kaotiska liv. Mest betydelsefull som visdiktare var Olle när han med lyriska och vemodiga stämningslägen besjunger spirande kärlek, alltings förgänglighet, den svenska sommaridyllen och Stockholm, till exempel i *Nu har jag fått den jag vill ha, En glad calypso om våren* och i *Gustaf Lindströms visa* om rivningshysterin i Stockholm.

I den sjätte och sista föreläsningen knyter Johanna ihop säcken med likheter och skillnader mellan Beppe, Olle och Cornelis. De tre vispoeterna har skapat en nästan ofattbart värdefull musikskatt. Möjligheter att få en djupare inblick i denna skatt ges i Johannas föreläsningsserie.

Annika Lundmark

Foto Alf Lidman/TT

Beppes godnattstund
https://www.moviezine.se

Konversationskurs via Zoom

Med en lång erfarenhet som språklärare och kursledare ställdes Lena Ågren inför nya utmaningar hösten 2020. Covid-19 satte stopp för de traditionella gruppmötena med kursdeltagarna. Nu skulle hon utföra sitt uppdrag som kursledare på distans via Zoom! Hur fungerar tekniken? Hur skapar man en gruppkänsla bland deltagarna? Vilka pedagogiska modeller fungerar?

Uppsala Senioruniversitet genomförde redan i början av juni 2020 utbildning för bl.a. cirkelledare i hur Zoom fungerar. Utbildningen som gavs på distans omfattade två pass om 4 timmar. Utbildningsledaren gick igenom hela skärmen med dess ikoner och redogjorde för hur allt fungerade. Bland annat finessen med ”Break out rooms” vilket innebär att kursledaren kan skapa mindre grupper, t.ex. med två–tre personer, som får samtala med varandra om ett givet ämne. Kursledaren kan sedan följa diskussionerna i grupperna och avsluta dem med kommandot ”Stänger om en minut” för att åter samla hela gruppen. Lena menar att kursen var konkret och tydlig och den gav ett gott stöd för kommande uppdrag. Inför höstens kursstart ordnade Senioruniversitetet även repetition av utbildningen.

De som anmält sig till cirkeln i engelsk konversation fick i september en e-post från Lena med en länk att klicka på för att öppna Zoom. Om kursdeltagaren inte har Zoom installerat sedan tidigare, görs installationen i samband med att man klickar på den översända länken. Deltagarna uppmanades även att se till att kaffe fanns tills hands inför den traditionella fikarasten liksom kursmaterialet bl.a. från den avbrutna kursen sedan våren.

Det första kurstillfället innebar dock en hel del teknikproblem. Vissa kursdeltagare hade svårt att ansluta via Zoom, vissa försvann temporärt och ljud- och bildkvaliteten varierade. Lena kunde dock direkt i Zoom rita upp en tankefigur kring temat ”Water” som kursdeltagarna uppmanades spinna vidare på inför nästa kurstillfälle. När möjligheten till Break out rooms för gruppsamtal prövades fungerade detta väl.

Britt-Louise Kumlin har flera terminers erfarenhet av denna språkcirkel. Detsamma gäller för Bror-Erik Lundin och även undertecknad. Gruppen består innevarande termin av sju kursdeltagare varav två är nya. Britt-Louise tycker att det är trevligt att mötas över Zoom och att det fungerar bra och att gruppkänslan infunnit sig, inkluderande de två nya medlemmarna. Bror-Erik var inte vän med Zoom i starten, men sedan har vi alla blivit lite ”proffsiga”. Lenas strukturerade arbetssätt som kursledare bidrar givetvis till att samtal och läsande av texter fungerar väl.

Vi ser fram emot att kunna fortsätta vår kurs även under våren via Zoom. Men självfallet hoppas vi på att vi så snart som möjligt kan träffas i samma rum igen.

Slutligen: Om man är intresserad av att följa en cirkel under våren 2021 så ska man inte låta sig hindras av att den sker via Zoom. Givetvis måste man vara ”uppkopplad” för att kunna delta. Men inledande teknikstrul brukar lösa sig med lite hjälp. USU ger träningslektioner.

Maivor Sjölund

Höstens digitala studiecirklar fungerade över förväntan, enkätsvar

Medlemmarna i USU erbjöds hösten 2020 studiecirklar på distans med användning av nätverktyget Zoom. Cirkelledare som ville leda distansundervisning fick utbildning i Zoom och medlemmar vid USU erbjöds träning i Zoom innan kursstart, vilket många utnyttjade. 50 studiecirklar startades med 486 betalande medlemmar plus cirkelledare.

De 19 cirkelledarna av de femtio cirklarna samt deltagarna inbjöds via mail att besvara var sin nätbaserad enkät under november, då alla hade erfarenhet av ett flertal cirklar. Enkäterna byggdes i Google formulär. Frågorna i de bägge enkäterna motsvarar delvis varandra. Enkäter har besvarats av 18 av de 19 cirkelledarna och av 284 medlemmar (> 60 %).

- **De tekniska svårigheterna** var mycket begränsade och förekom främst vid kursstart. Endast en handfull deltagare avbröt tidigt sina cirklar.
- **Hörbarheten** uppfattas som bättre av ungefär en fjärdedel vid digital cirkel jämfört med i lokal men ungefär lika många anser att den är bättre vid cirkel i lokal och hälften att den är likvärdig.
- Av studiecirklarnas deltagare anser ungefär hälften att **dialog och lärande** är likvärdig under digital cirkel och träffar i lokal, bland cirkelledarna något färre.
- Att slippa **ta sig till lokal** anser 1/3-del av deltagarna vara mycket viktigt eller viktigt. Å andra sidan anser en klar majoritet av deltagarna att **den sociala samvaron i samband med cirklarna är viktig.** I en sammanvägd bedömning av hörbarhet, dialog, lärande och bekvämlighet föredrar 67 procent av deltagarna träffar i lokal medan 17 procent av cirkeldeltagarna skulle föredra digitala cirklar.
- Under normala förhållanden vill 2 av 17 svarande cirkelledare enbart leda digitala cirklar. Lika många vill bara ha cirklar i lokal medan 13 kan tänka sig att ha både distansundervisning och cirklar i lokal. Under pandemitider är det bara en enda svarande som endast vill leda cirklar i lokal.

En intressant fråga är om man kan ha cirklar som har deltagare samtidigt i lokal och på distans. Intuitivt ser många svårigheter för särskilt deltagarna på distans. Enkäten visar att 70 procent av deltagarna är villiga att delta i blandade cirklar och 7 av 17 cirkelledare är villiga att leda sådana cirklar. I framtida ordinarie verksamhet skulle digitala och blandade cirklar kunna bidra till att personer med exempelvis rörelsehinder och hörselnedsättning lättare kan delta i verksamheten.

Dialogen mellan cirkeldeltagare och ledare

En betydligt högre andel av cirkelledarna (11 av 18) anger att dialogen är sämre vid digital cirkelträff jämfört med träff i lokal än vad deltagarna gör (33 %). Dock är det 2 av

18 cirkelledare som anger att den är bättre. En majoritet av deltagarna tycker inte det är någon skillnad

Bedömning av lärandet

Nio procent av deltagarna och 1 av 17 cirkelledare anger att lärandet är bättre vid digital undervisning medan nästan hälften av cirkeldeltagarna inte anser att det är någon skillnad. Drygt hälften av cirkelledarna anser dock att lärandet i lokal är bättre.

Med digital undervisning har mer än 400 medlemmar vid Uppsala Senioruniversitet kunnat fortsätta sina cirklar under hösten 2020. Dessutom har medlemmar blivit duktigare på digitala verktyg.

Enkätsvaren talar för att planeringen av framtida program ska vara flexibla och att undervisning i lokal bör kompletteras med digital utbildning när det är lämpligt.

Skriftliga kommentarer från cirkelledarna

- Fyra deltagare hoppade av efter kursstart, varav en eftersom vederbörande fick arbete. Några har hoppat av eftersom man inte förstått att cirkeln var digital och vad det innebär.
- Några cirkelledare har haft kursdeltagare som deltagit i cirkeln på våren men inte på hösten och räknat detta som avhopp.
- Några deltagare har haft svårigheter i början att hantera tekniken eller har haft brister i sin utrustning, problem som i huvudsak löst sig under cirkelns gång.
- En enda cirkelledare har haft sådana problem med tekniken att undervisningen påverkats.
- 13 cirkelledare har antingen haft obetydliga eller inga problem med tekniken.

Sammanställt av Per Olof Osterman

Fig 1: Dialog med cirkelledaren under digitala cirklar jämfört med träffar i lokal.

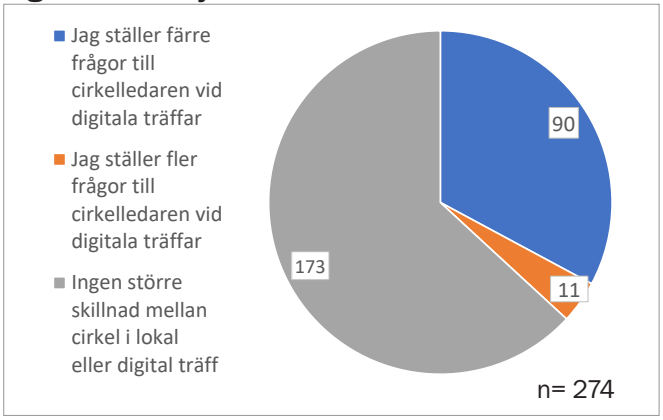

Fig 2: Dialog med deltagarna under digitala cirklar jämfört med träffar i lokal

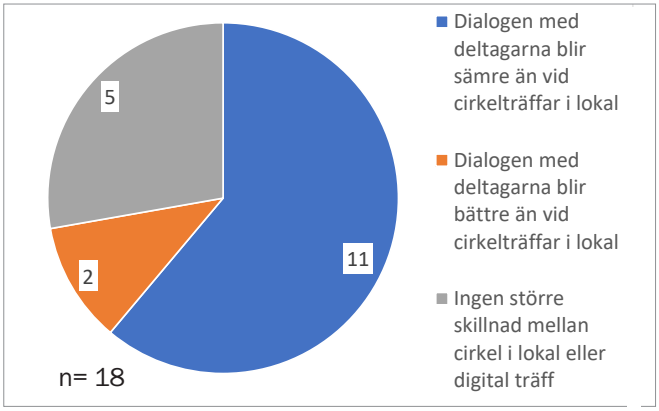

Fig 3: Bedömning av lärandet, deltagare

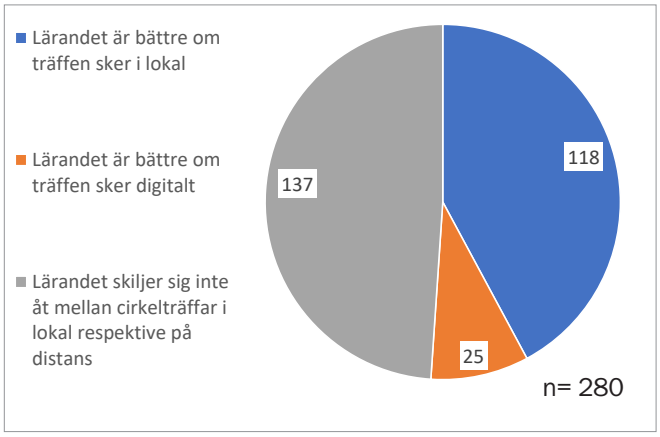

Fig 4: Bedömning av lärandet, cirkelledare

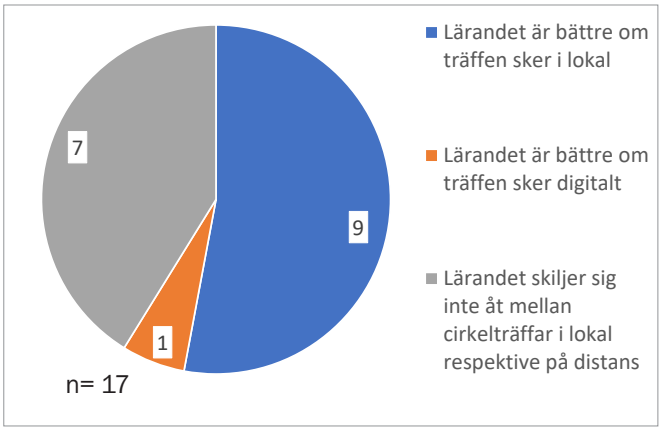

FRÅN SEKRETARIATET

Anmälningsdags igen

Torsdag 14 januari är det dags för anmälningar till vårens 11 föreläsningsserier och 60 cirklar. Vi räknar med att vi initialt inte får ha deltagare närvarande i lokalen vid föreläsningar. Alla anmälda får se filmad variant, som har väldigt bra kvalitet. Du kan koppla upp dig på en tv-skärm för att få stor bild. Dator- eller tv-affären kan hjälpa dig om det behövs.

Vi siktar på att flera kan få delta på plats längre fram på terminen. Därför finns, såsom under den gångna hösten, möjlighet att anmäla sig till en På plats-variant som kan se filmen i väntan på att restriktionerna lättar. De allra flesta cirklarna går via Zoom, också det ett utmärkt alternativ. Vi kommer att inbjuda till zoomträning den 12 och 13 januari kl 13–15.

Kom ihåg medlemsavgiften så du kan anmäla dig till serier och cirklar. Vi kan bara beklaga dem som inte kan delta i det digitala utbudet och får hoppas på en bra vår.

Ladda ner den senaste versionen av USU:s mobilapp så kan du anmäla dig till olika aktiviteter via din smartphone! Den nya versionen kom tidigt i hösten 2020 och har versionsnummer 1.1.0.

Uppsala Senioruniversitet
Bergsbrunnagatan 1
753 23 Uppsala

B Posttidning

Från skrivarstugan

Att minnas

Den 22 november 2013 skriver någon i tidningen: I dag är det 50 år sedan Kennedy dog, kommer du ihåg vad du gjorde den dagen? Jag vet med detsamma vad jag gjorde.

Jag är på väg till en liten barngrupp som jag ska sjunga med. Jag hör om Kennedy på nyheterna. Tänker medan jag klär på mig, om jag ska tala med barnen om mordet på Kennedy? De kan, precis som jag, ha hört det på radion eller kanske har föräldrarna talat med varandra eller med sina barn? Cyklar iväg, funderar under trampandet om jag ska ta upp president Kennedys död först eller börja sjunga med barnen och se vad som händer, de är bara fyra år, knappt fem, de kommer kanske själva att prata om det.

Efter lite småprat och kramar börjar jag spela på min gitarr och deras ansikten lyser upp och deras vackra röster sjunger de svenska barnvisor vi har lärt oss. De älskar att sjunga och jag älskar att se deras glada ansikten. Plötsligt, klättrar en liten pojke upp på en stol, han står helt stilla och tittar ner på oss ... en efter en slutar vi sjunga och tittar upp, blir alldeles tysta och då säger han med allvarlig röst ”Kennedy är död”.

Alla barnen vill berätta för mig om döden, en katt som har dött, en farfar som var så gammal att han dog, en död igelkott som någon har hittat bland löven i trädgården, någon frågar vem är Kennedy? ... länge pratar vi och lyssnar på varandra ... tills en flicka plötsligt ropar ”Ska vi inte sjunga?” Jaa! ropar alla barn. ”Vilken sång?”, frågar jag och får svaret: ”Vart ska du gå min lilla flicka!” En bra sång också för mig. Jag är 25 år, nygift, och ska leva resten av mitt liv i Sverige.

Jacqueline Altberg